

SPROGKURSUS PÅ QUINTAEN 2013

I dagene fra søndag den 24. februar til lørdag den 2. marts blev der afholdt et sprogkursus for foreningens medlemmer og gæster på Quinta do Bogalho.

Kurset var arrangeret i løbet af efteråret af Hugo Bai Andersen i samarbejde med Louise Emcken. Hugo, som sammen med andre medlemmer havde fulgt et aftenskolekursus i Haderslev i portugisisk sprog og kultur i efteråret 2012. De havde fået lavet en aftale med deres underviser, **journalist og underviser Morten Gliemann**, om en uges kursusforløb hernede i Portugal.

Morten er uddannet journalist og har en akademisk uddannelse fra Universidade Clássica i Lissabon. Han har boet 4 år i Portugal, 4 år i Brasilien og 2 år i andre portugisisktalende lande og taler sproget flydende. Han er gift med **Elenilda**, som stammer fra Brasilien, og sammen har de børnene **Victor Elias** og **Eva Victoria**.

Morten ved 'katederet'

Kursusdeltagerne var:

Egon Netenjakob 181, **Dorte Anneberg Jacobsen**, Hugos hustru, **Hanne la Boube** 184, **Helle Feddersen** 183, **Hugo Bai Andersen** 177, **Jørgen Fenger** 132, **Kirsten Hjorth** 178, **Kjeld Majeske** 185, **Lene Fenger**, Jørgens hustru, **Lisbeth Mortensen** 186, **Louise Emcken** 170, **Ole Kristiansen**, **Kirstens**

gæst, **Poul Woetmann** 197, og **Svend Kristensen**, Pouls gæst.

Vagn P. Andersen 106 havde fået en særlig aftale med Hugo og Morten om at deltage som gæst i kurset mhp. at lave denne rapport.

I oplægget til kurset lød det bl.a.: *"Kurset tager sigte på at give en hurtig og nutidig indsigt i landet, folket og sproget. Der vil være nedslag i historien fra "generobringen" over Vasco da Gama til Napoleonskrigene og så videre til moderne tider (fra diktatur til demokrati).*

I sprogmodulerne, der varer 4 timer dagligt, øver vi gloser, udtale og forståelse. Det gør vi inden for områderne indkøb, bank, kunsten at finde vej og at spise ude. Næste område er dagpresse. Hvad skrives og tales der om? Sidste område er digt og sangtekst. Vi tager en børnesang og en lille fado. Hvis forholdene tillader det, ser vi en del af en børnefilm – med undertekster på portugisisk – for at se og høre det levende sprog. Det er fantastisk så meget man kan forstå ved tredje eller fjerde gentagelse..."

Kurset fandt sted i Casa Portuguesa, som var lavet om til en velfungerende skolestue med en tavle og med en projektor, der via en PC og eksterne højtalere kunne projicere undervisningsmaterialet op på et lærred på væggen. Det var et særdeles funktionelt arrangement, hvor en meget velforberedt Morten kunne vise såvel eget som et meget righoldigt materiale fra internettet frem. Det var en hel moderne IT-undervisning, hvor pointer i materialet kunne markeres via PC'en op på lærre-

det, og hvor Morten med få klik kunne hente supplerende materiale frem, foruden film- og musik klip.

Skolestuens tavle var fremstillet af Rudy Hollender, mens hans hustru Annette var på malerkur-

sus. Og Kjeld havde forsynet skolestuen med lyd-dæmpende duge ophængt på væggene og under loftet. Der var trængsel blandt kurssets deltagere fra den første dag. Og hele stemningen emmede af stor iver og interesse fra kurssets første dag.

Trængsel i vores skolestue i Casa Portuguesa på kurssets første dag med Morten ved computeren...

Kurssets 1. dag

Lørdag den 24.2. lagde Morten ud med at gennemgå emnet: hvad vi hedder, **"Como te chamas?"** eller lidt mere høfligt **"Como se chama?"** eller **"Como se chama você?"** Og måske lige så vigtigt, hvad kan en portugiser stille op med Jørgen fx? Eller Morten? Det kunne blive til Jorge og Martim, og holdet baksede med de andres navne, fx Hugo, som jo let kan udtales på fransk.

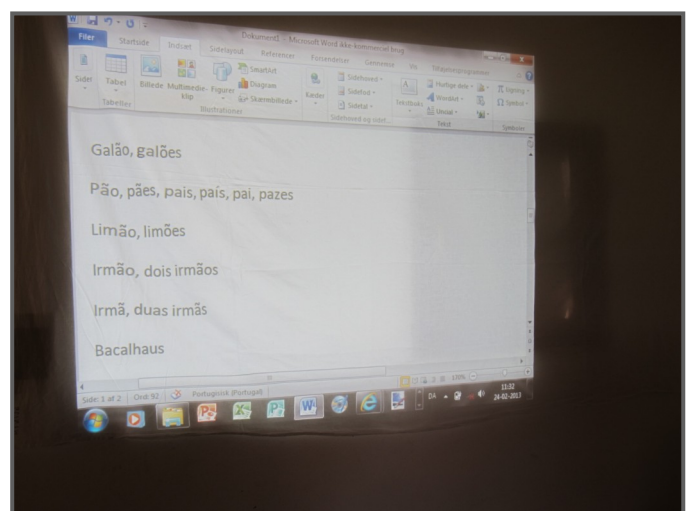
Og svarene: **"Chamo-me Jorge"**, hvor man både skulle lære udsagnsordet 'chamar' = at hedde, kaldes, og dets bøjning i nutid – samt hvordan stedordet 'jeg' bliver til 'mig' i svaret 'chamo-me', og hvordan det efterstilles med bindestreg.

Morten omtalte den nye retskrivning fra 2009, som alle de portugisisk talende lande var enedes om, dvs. med stor vægt på Brasiliens 198 millioner indbyggeres ortografi. Der er tale om moderlandet Portugal, og landene Brasilien, Angola, Mozambique, Guinea-Bissau, Kap Verde Øerne, de selvstyrende øer Madeira og Azorerne, São Tomé e Príncipe, to små øer ud for Vest-Afrika ved ækvator og Øst-Timor i Asien, i alt omkring en 220 millioner portugisisk talende mennesker.

Dernæst gennemgik Morten nasal-lydene –ã, –ão, –ões m.fl. Anvendelsen af bogstavet ç som anvendes foran vokalerne –a, –o og –u for at angive ud-

talen som et s modsat c i fx casa udtalt [kasa]. Og talordene et og to, som på portugisisk bøjes i han- og hunkøn, alt efter om man taler om et hankøns eller hunkøns substantiv (navneord): um galão, dois galões, uma casa, duas casas. Resten af talordene bøjes ikke i køn.

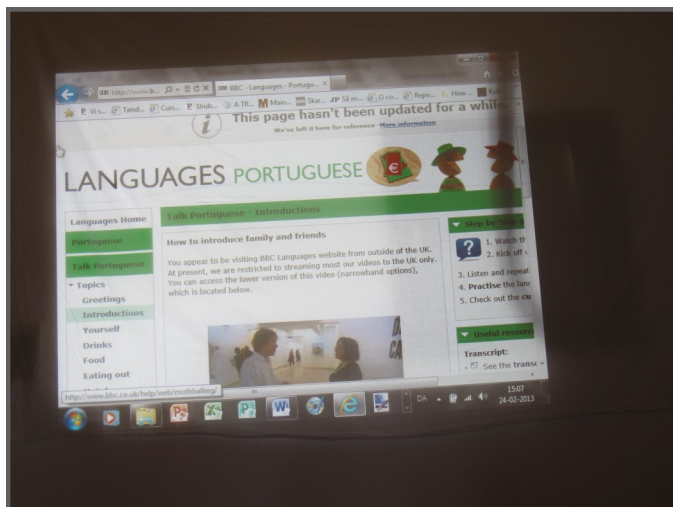
Og så var det tid til frokostpause.

På skærmen stod der...:

Efter pausen orienterede Morten om BBC's sprog-service. På denne net-side kan man navigere rundt og få alle ord og sætninger udtalt i højtaler på portugisisk. Den findes på:

<http://www.bbc.co.uk/languages/portuguese/>

Eksempel fra BBC, Language portuguese ...:

Dernæst gik holdet videre med sætningerne Como te chamas? Como se chama? Como se chama o Senhor? Como se chama ele? Og lærte om tiltale på portugisisk, hvor man stadig har De i tiltale, og flere mellemformer til det rene du, como te chamas?

Derefter klokken og begreberne heromkring: uma hora, duas horas, três horas... Meio dia og meia noite.

Så kom holdet til præpositionen 'til': 'a' eller 'para', hvor para er blivende, mens 'a' er midlertidigt eller foranderligt, som fx: Vou ao mercado. Vou à escola. Vamos aos mercados, vamos às escolas. Men: vamos para Lisboa... så flytter man til Lissabon for at blive.

Og holdet gennemgik Portugals national hymne, "A Portuguesa" (nem at finde på nettet.) Nationalhymnen med linjerne, Às armas, às armas/Pela Pátria lutar... Til våben, til våben/lad os kæmpe for Fædrelandet...

Sidst på eftermiddagen blev stemningen meget løssluppen. Morten forklarede om brugen af diminutiver, dvs. endelser der angiver 'lille'. Især efter at Morten spurgte Hanne, hvordan man laver en kat om til en lille kat, altså sætter et diminutiv på 'o gato'. Men han kom til at spørge om, hvordan man laver små katte, og så brød Hanne sammen af grin, for hun mente jo nok, at det burde alle, der havde haft den med blomsterne og bierne, kende til.

Klasseværelset...

2. kursusdag

Mandag d. 25. åbnede Morten med at vise en side om reklamer for grøntsager for at tage hul på spørgsmålet om, hvor man lægger trykket på ordene med eksempler som: a ba|ta-ta, o |bró-co-lis, a ce|nou-ra, as er|vil-has, o e-spi|naf-re med mange flere. Med regelen at accent over en vokal angiver tryk, fx fei|jão (= bønne) m.fl.

Byturen.

Mere nåede holdet ikke, for det var aftalt, at man skulle på en historisk rundtur i Odemira. Egentlig skulle det have været en rundvisning ved **José Maria Simões dos Santos**, hvis familie har levet her på egnen i mange år. José skrev artiklen "Et tilbageblik på Quinta do Bogalha og Odemira" i vores jubilæumsskrift fra 2012. Desværre var José blevet syg. I stedet viste Louise rundt og genfortalte José's historie fra malergruppens bytur.

Turen begyndte oppe ved biblioteket, hvor man i fundamentet til den moderne bygning kan se resterne af den gamle borg. Generobringen af Portugal fra maurerne, a reconquista, blev fuldbragt i 1234 i Alentejo, i 1245 blev det slot, vi altså ser rester af overgivet til en bisp, og i 1256 gav kong Alfonso III byen borgerbrev, 'Um Foral' hedder det, hvilket betyder frihedsbrev.

Den gamle borgmur under biblioteket

Allerede dengang betød floden Rio Mira, at Odemira var et knudepunkt for flodhandelen. (Se i øvrigt det vedhæftede dokument om Portugals historie eller på kommunens hjemmeside under www.cm.odemira.pt.)

Holdet kom rundt og se en masse historiske punkter i byen, bl.a. et par gader oppe ved biblioteket med navne efter to af Josés bedstefædre.

Gade opkaldt efter José's bedstefader

Holdet endte med at indtage frokosten nede på Restaurant O Tarro nede ved benzinstationen.

Om eftermiddagen

tog holdet hul på det for os danskere og alle ikke romansk talende for den sags skyld, nemlig de to former af verbet (udsagnsordet) at være: SER og ESTAR. Hovedreglen siger, at 'estar' bruges om det forbigående og foranderlige, 'ser' om det vedvarende. "Sou dinamarquês" = Jeg er dansker, og det bliver jeg jo ved med at være, over for "Estou em casa" = Jeg er hjemme, men det bliver jeg jo ikke ved med at være.

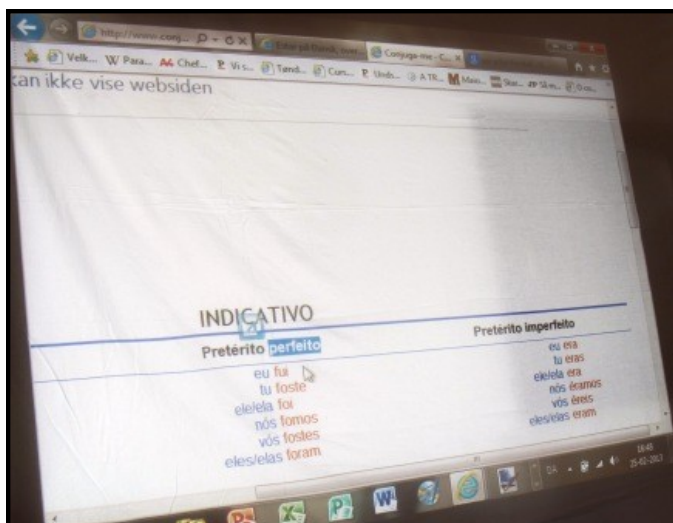
Dernæst introducerede Morten holdet for den meget praktiske net-side: www.comjuga-me.net, et rigtig godt, informativt værktøj, holdet skulle komme til at bruge meget. Her på 'bøj-mig' siden fås alle portugisiske verber stillet op i skema over alle tider fra 1. person ental til 3. person flertal: fx sou – és – é – somos – sois – são, jeg er, du er osv. Og holdet blev indført i det ligeledes romanske sprog aspekt, at man ikke umiddelbart siger "jeg er", da "sou" kun kan betyde netop dette. "Eu sou" betyder, at man understreger, at det er én selv og ikke en anden, der ER. Eller man siger

Tavleundervisning...

"Estou", hvilket betyder "Jeg er her" og herved i Alentejo udtalt som [||stu] eller [||tu], altså uden e-lyden eller es-lyden. Det er det, vi hører portugiserne sige, når de tager telefonen: "Stou!" altså hallo.

Men hvis man troede, at nu var det svært nok, skulle holdet samme eftermiddag stifte bekendtskab med et om muligt endnu mere drilsk forhold,

nemlig de to datids- eller fortidsformer, som de romansk talende mennesker får ind med modermælken. Det gør vi ikke. Det drejer sig om formerne: 'Pretérito perfeito' og 'Pretérito imperfeito', den første perfekt og afsluttet og den anden uperfekt og uafsluttet.

Vagn blev spurgt, hvordan han taklede det, og svarede, at han ofte brugte teknikken med, om man kan datere er udsagn. Fx *Der var så dejligt på landet. Men lige denne dag var manden meget bekymret...* bliver så til: *Era tão belo no campo. Mas este dia o homem foi muito preocupado.* 'era'

altså imperfektum, fordi der jo altid var dejligt på landet, og 'foi' altså perfektum, fordi manden var bekymret nu og her på denne bestemte dag. Morten terpede holdet i dette vanskelige forhold med mange eksempler.

Denne eftermiddag fortalte Svend holdet, at han havde besluttet sig for at forlade kurset. Kursets indhold var ikke lige på et niveau, han kunne bruge, forklarede han.

Om aftenen fik holdet lejlighed til at se en film om Amália Rodrigues, kendt som dronningen af Fado, "Amália sempre". Hun døde i 1999 og er blevet en myte. Filmen var bygget op over et langt interview med den aldrende Amália, der fortæller om sin lange karriere, og filmen indeholder et væld af eksempler på hendes optræden.

3. kursusdag, den 26. februar

begynder med at få aftalerne om morgendagens fødselsdag på plads: Man vil følges fra Hovedhuset op til Casa Portuguesa, hvor der vil være morgenmad kvart over 8. Men så skal holdet jo lige øve sig på den portugisiske fødselsdagssang:

<i>Parabéns a você,</i>	<i>Til lykke til dig (Dem)</i>
<i>nesta data querida,</i>	<i>på den dejlige dag</i>
<i>muita felicidade,</i>	<i>mange lykønskninger</i>
<i>muitos anos de vida</i>	<i>mange år (endnu) i livet...</i>

Efter et par omgange lyder det helt rigtigt. Dernæst gennemgår holdet aftenens film om Amalia Rodrigues og ser og lytter til en mere moderne Fado tradition i form af fado sangerinden Katia Guerreiro.

Og så er det alvor: O filme **foi** interessante. Hvorfor 'ser' og hvorfor Pretérito perfeito, som vi ofte kalder før-nutid?

Morten viser nogle eksempler frem på lærredet: Nunca **fui** rico. Sempre **foi** pobre. **Foste** estudante universitário. Fomos imigrantes. Foram amigos. Brug af datid, imperfektum: **Era** aluno. (Men: Fui aluno entre 1980 e 1990.) **Éramos** estrangeiros. **Eram** grandes amigos. Eras loura e alta. Projekteringen på væggen er rigtig god, når Morten vil fremhæve aktuelle pointer med et enkelt museklik, som illustreret her.

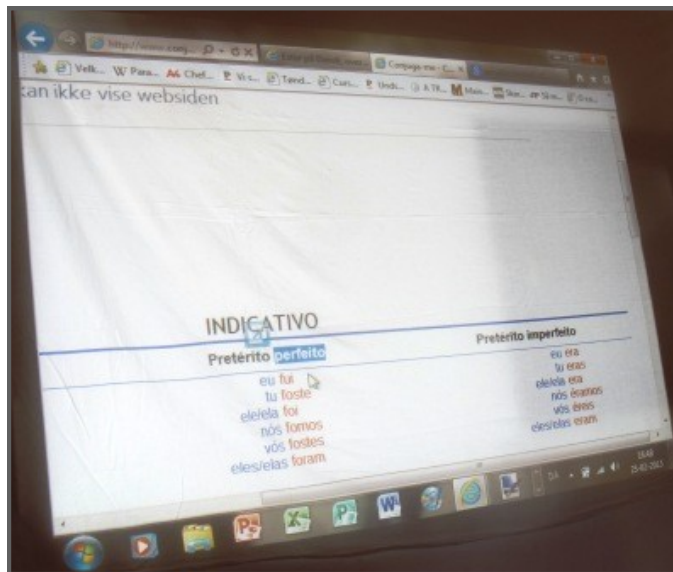

Efter pausen gennemgår holdet verbet (udsagnsordet) ESTAR i datidens 2 former.

Den afsluttede perfektum: Estive doente, estives-te triste? esteve comigo, estivemos em Lisboa, estiveram em Odemira. Og det uskyldige spørgsmål: Estiveste bêbado? Var du beruset?

Og i den uafsluttede form: Estava bem, estavas

em Londres, estávamos com ela (bemærk, trykket forbliver på 2. Stavelse), estavam alegres, (igen trykket på 2. stavelse). Igen ses hele bøjningske-maet på væggen med siden 'conjugame'.

4. kursusdag

begynder med et fyldigt fælles morgenbord i Casa Portuguesa og et parabéns til dagens 'runde' fødselar, Kjeld.

Og så tog Morten hul på præpositioner, dvs. forholdsord:

Em cima de, a cima de, sobre, em frente a, ao lado de, por baixo de, sob, por lado de.

Derefter så holdet en brasiliansk tegnefilm med Lille Peder Edderkop, A Dona Aranha Subiu Pela Parede, som han hedder her, men nu som hundekop. Fra en serie, der hedder "Galinha Pintadinha", hedder web-siden. Det er en meget sød tegnefilm med et børnekor, og med sangens tekst løbende som undertekst à la Karaoke sang.

I kaffepausen gav Kjeld et lille glas portvin, som blev nydt udenfor. I det hele taget var vejret med holdet ikke bare på Kjelds fødselsdag, men stort set hele kursusugen.

Dernæst viste Morten endnu en net-side: Glosbe, som er en on-line ordbog, hvor man kan få udtalen sagt højt på de enkelte opslagsord.

Efter middagspausen gennemgik Morten udsagnsordene **IR, VIR og Ter**, at gå, at komme, at have, tre meget anvendelige portugisiske verber.

Fx lærte holdet, hvordan portugiserne udtrykker noget om fremtiden. Udsagnsordet har naturligvis en fremtidsform (irei, irás, irá...), men den mest almindelige måde at udtrykke fremtid på er ved at bruge udsagnsordet ir og så tilføje en infinitiv (navnemåde), altså ir + infinitiv = fremtid: vou aprende = jeg vil lære, vai aprende = han vil lære.

Denæst viste Morten de 3 regelmæssige bøjningsformer på portugisisk, hvor man taler om a-, e- og i-bøjningen, falar, viver, unir.

Og man gennemgik udsagnsordet, ønske, ville: Quer.

Og så var der Fado aften i Hovedhuset,

Noite de Fado, hedder det. **Alzira** og **Maria José** havde lavet aftensmaden, som de bragte over sammen med **Luis**. Vi fik Massa de Cherne, som er en fiskeret med spaghetti.

Alt i alt lavede Alzira og Maria mad til os 6 gange, halvdelen til malerkurset. Maden var portugisiske egnsretter, og alle meget veltilberedte. Det var et rigtig godt arbejde, de to her lavede for foreningen.

Luis og Alzira

Maria José

Og så kom musikken med **Celestino Guerreiro** på portugisisk guitar (til v.), **António Serápia** på guitar (til h.) og fado sangerinden, a Fadista Sra. **Ana Valadas**.

Det blev så den 3. gang, vi havde Fado aften her på Quintaen, og igen en spændende aften med denne særlige portugisiske kunstform.

5. kursusdag

begyndte med at Morten viste begyndelsen af en meget charmerende tegnefilm fra Brasilien med titlen "Rio" eller "Blue" om en blå Ara papegøje, der bortføres af onde fuglefangere til USA, men... Og holdet talte om Brasilien generelt, et land med et areal større end hele Europa og som sagt med omkr. 200 millioner indbygger, der taler portugisisk. Og om portugisisk film og dets manglende internationale gennembrud.

Dernæst viste Morten Rede Expressos hjemmeside. Det er det busselskab, vi anvender, når vi skal med bus til og fra Lissabon.

Og holdet fik eksempler på: passatempo, dvs. fritid og palavras cruzadas, dvs. krydsord. Mangfoldigheden i Mortens undervisning var stor.

Så tilbage til udsagnsordene:

VIR over for VER, i nutid, fra 1. person ental til 3. person flertal ser det sådan ud:

Venho	vejo
Vens	vês
Vem	vê
Vimos	vemos
Vindes	vedes
Vêm	veem

Vamos ver. Dvs. lad os se...

Tiltrængt pause i undervisningen

Efter pausen: stod eftermiddagen på gloser for madlavning, da holdet skulle varme til morgendagens produktion af klipfisk, som serveres hernede på et utal forskellige måder, altså 'bacalhau' som egl. bare betyder torsk, men altså her som de tørrede og saltede fisk, som skal udvandes over et par døgn, før man tilbereder dem.

Om aftenen skulle hele holdet ned i Odemira til en musik aften. Det begyndte kl. 21:30, Soul musik i teatret (og biografen) med den tyske sangerinde **Helen Lane**. Annonceret som: *Espetáculo com Floy & Band no Cineteatro Camacho Costa. Recebe em palco a artista Floy & Band para um espetáculo de Soul/Pop/Rythm&Blues*. Citeret fra kommunens hjemmeside.

6. kursusdag, den næstsidste

bød på eksempler på moderne journalistik, fordi Morten ville vise, hvordan morgendagen, den 2. marts, skulle bruges til demonstrationer over hele Portugal mod hele den økonomiske situation og politik. Demonstrationerne i Portugal var rettet mod, hvad man i folkemunde kalder troikaen... og Austeridade = strengthed, ordet for nedskæringer-nes sparetiltag.

"Que se Lixa a Troika." var slagordet: Måtte Trojkaen forsvinde, gå på røven etc. I brugen af troika, med k, ligger signal om indflydelsen udefra, dvs. fra EU. Og troikaen vil sige samarbejdet mellem den portugisiske regering og ECP, Den europæiske Centralbank, og IMF, International Monetary Fond. Og Morten viste eksempler fra diverse nyheds fora, bl.a. A Bola, dvs. Bolden, som er den største avis i Portugal.

"Desemprego em Portugal avança três décimas para os 17,6% anuncia Eurostat", jf. Jornal de Dia **"Que se lixa a Troika."** Med tilføjelsen: **"O Povo é quem mais ordena"**. Det er folket, der bestemmer mest. Citeret fra Grândola sangen (Se app. 2). Men så tilbage til sprogundervisningen med de positive pronominer, dvs. ejestedordene, min, din, vores osv.: "Meu caro é novo. O seu é velho." O meu, a minha, o seu, a sua, dele, dela, o nosso, a nossa, deles, delas...

Sidste kursusdag, lørdag den 2. marts

begyndte med en opfølgning på de seneste nyheder om demonstrationerne: "Que se lixa a Troika", dvs. Skrot Troikaen.

Og med Grândola fado'en, som begynder med verselinjerne:

Grândola, Vila Morena

Terra da Fraternidade

O povo é quem mais ordena

Dentro de ti, ó cidade!

Hvor holdet så fik oprindelsen til citatet: O povo é quem mais ordena, altså: det er folket som bestemmer mest! (Se hele teksten i appendiks 2).

Og holdet kom ind på den biografiske bog: "**Snu e a vida privada com Sá Carneiro**" skrevet af journalisten Cândida Pinta, og nu oversat til dansk. Den fortæller om Snu Seifenfadens liv og samliv med den daværende portugisiske premierminister Francisco Sá Carneira. De to døde sammen i en endnu ikke opklaret flyulykke eller attentat den 4. december 1980. Og holdet fik også præsenteret Aristidis de Sousa Mendes, den portugisiske konsul i Bordeaux, som hjalp jøder med at flygte fra Frankrig under 2. verdenskrig.

Endelig anbefalede Morten en ny film "Linhas de Wellington", altså "Wellington's linjer" fra 2012 instrueret af Valeria Sarmiento, om de engelske troppers forsvar af Lissabon under Napoleons invasion af Portugal (læs om Portugals historie i appendiks 3).

Og så var det pludselig lørdag, den sidste undervisning var slut, og Morten skulle hjem til Tønder og Elenilda og børnene.

Her kan i se ham i Tap Air's fly til København med afgang 17:30.

Holdet som jo var meget sammensat mht. forudsætninger, fra Louise og Egon, som havde studeret det i et par år, til Helle og Kjeld, som syntes, at det til tider var for svært, især når det blev for 'grammatisk', og til Svend, som sagde fra efter to dage, da han ikke fandt, at kurset var noget for ham.

Men Helle og alle de andre var faktisk fulde af lovord til kurset. Helle sagde til mig, at Mortens undervisning var fantastisk god, den var varieret og levende og fuld af mange gode eksempler. Så alt i alt var det en samling meget tilfredse kursister, der kunne takke Morten for syv spændende og lærerige dage.

Og et godt eksempel på et helt nyt type kursus i foreningens kulturelle regi.

Rapport ved Vagn P. Andersen 106, marts 2013

Fotos v.: Ole Kristiansen, Karin West Thomsen 151 og Vagn P. Andersen

APPENDIKS 1

Liste over links, Morten Gliemann:

<http://www.easyportuguese.com/> Fácil, e vem do inglês, bom para treinar frases
<http://home.clara.net/rabarker/PEIXE-RE.htm> Peixe, português – inglês
http://en.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%A2ndola,_Vila_Morena Kampsang med historie
<http://www.youtube.com/watch?v=ci76cKwFLDs> Sådan lyder den
http://pt.wikipedia.org/wiki/Parab%C3%A9ns_a_Voc%C3%AA Tillykke, i dag er det ...
<http://spelic.com/eng/all-exercises/por.portuguese.html> Mange, mange øvelser
<http://da.glosbe.com/da/pt/torsk> Mange, mange ord, se hvordan "torsk" oversættes og kontekstes
<http://guida.querido.net/jogos/index.html> For de meget kreative
<http://passatempo.ig.com.br/jogos/palavras-cruzadas/> Svære brasilianske krydsord
<http://www.portugal.dk/parlor> Let dansk - portugisisk parlør
"Det bli'r i familien", dansk film.
<http://www.laserdisken.dk/html/visvare.dna?vare=7918144679191929&showallactors=true>
<http://www.utorrent.com/> kan gøre det, men det kræver en hurtig forbindelse en nats tid
<http://www.vuze.com/> kan også, og kræver det samme af forbindelsen
<http://torrentz.eu/45b9d048342f53d9fb952872cfb9041247039c63> her kan man finde f.eks. "o palhaço", som Egon havde set. Den skal så hentes ned til harddisken, og vises med en afspiller af en slags, f.eks. <http://www.videolan.org/vlc/> Ole ved...
Jeg har hentet "Amália", "Santa Maria", "Camarate", "A Mulher Invisível", "Orfeu Negro" og mange andre på den måde. Det er ikke officielt...
2. marts i Portugal : <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/500548:Udland--Portugisere-kraever-regeringens-afgang>
<http://letras.mus.br/estilos/fado/>
<http://www.conjuga-me.net/> her findes alle veber/udsagnsord bøjet i person/tal og tider.

Journalist

Morten Gliemann

Strucks Allé 19, 1

6270 Tønder

Telefon 23235698

GRÂNDOLA, VILA MORENA

Grândola, Vila Morena
Terra da Fraternidade
O povo é quem mais ordena
Dentro de ti, ó cidade!

Dentro de ti ó cidade,
O povo é quem mais ordena
Terra da fraternidade
Grândola, Vila Morena

Em cada esquina, um amigo
Em cada rosto, igualdade
Grândola, Vila Morena
Terra da fraternidade!

Terra da fraternidade,
Grândola, Vila Morena
Em cada rosto igualdade
O povo é quem mais ordena!

À sombra de uma azinheira
Que já não sabia a idade
Jurei ter por companheira
Grândola, a tua vontade!

Grândula, a tua vontade,
Jurei ter por companheira
À sombra de uma azinheira
Que já nao sabia a idade!
Que já não sabia a idade!

Tekst: Zeca Afonso

APPENDIKS 3

Portugal og Brasiliens historie

(Citeret fra *Den store danske encyklopædi*. Gyldendal 2004.)

Portugals historie adskiller sig ikke fra Spaniens førend i 1000-t., da udtrykket terra portucalense eller provincia portucalense optrådte som betegnelse for området mellem Braga og floden Vouga. Med Reconquistaens fremgang blev Coimbra erobret fra araberne i 1064, og disse to områder blev givet af Ferdinand 1. af Castilien og León til en af hans generaler. I 1095 gav Alfonso 6. dem til Henrik af Burgund (1057-1112), da Henrik blev gift med Alfonsos uægte datter Teresa (1070-1130). Efter Henriks død begyndte Teresa i 1121 at titulere sig dronning af Portugal, men Alfonso 7. invaderede området og reducerede det til igen blot at have vasalstatus.

Uafhængighed. Teresas søn Alfonso 1. Henriques blev den, der skabte Portugals uafhængighed. Hans politik var baseret på en udvidelse af territoriet på bekostning af muslimerne, på uafhængighed af Castilien og på en tæt tilknytning til pavestolen. Forhandlinger i Rom førte i 1138 til oprettelsen af ærkebispesædet i Braga, i hvilken anledning Alfonso brugte titlen konge af Portugal. Året efter styrkedes han ved sejren over muslimerne ved Ourique, og ved et møde i Zamora i 1143 anerkendte Alfonso 7. af Castilien og León hans titel. Ekspansionen mod syd fortsatte og førte til erobringen af Santarém og Lissabon i 1147. De efterfølgende konger fortsatte Reconquistaen, som for Portugals vedkommende afsluttedes i 1249 med erobringen af de sidste fæstninger i Algarve, som Portugal fik anerkendt herredømmet over i 1297. Efter Reconquistaen helligede Portugal sig den indre kolonisation med militære og religiøse ordener i spidsen. Det ekstensive landbrug var grundlaget for rigdom, men med tiden blev en flåde opbygget med genovesisk hjælp, hvilket åbnede for handelsforbindelser til Nordafrika og de europæiske lande ud til Atlanterhavet.

I løbet af 1300-t. ændredes forholdet til Castilien. Flere gange gjorde Castilien krav på områder i Extremadura, og Ferdinand 1. den Fortræffelige indledte en krig (1369-83) mod Castilien. Under krigen skiftede han politik og allierede sig med Granada, Aragonien og hertugen af Lancaster, som også trængte efter den castilianske krone. Konflikten blev afsluttet med ægteskabet mellem Ferdinand 1.s datter Beatriz og Juan 1. af Castilien. Selvom det var aftalt, at de to kroner ikke skulle forenes, invaderede Castilien Portugal efter Ferdinands død i 1383. På det tidspunkt henvendte borgerne sig til ordensmesteren for Avisordenen, João, som de udnævnte til "rigets forsvarer og regent". Gejstligheden og adelen stillede sig på den castilianske konges side, men den castilianske hær, som havde belejret Lissabon, blev tvunget til at trække sig tilbage på grund af pest. I 1385 blev ordensmesteren udråbt til konge under navnet João 1., og samme år besejrede han castilianerne afgørende ved Aljubarrota, men først 1411 blev freden endeligt sikret.

Oversøisk ekspansion. En af João 1.s sønner, Henrik Søfareren, tog initiativ til en række maritime ekspeditioner. De oversøiske foretagender kom til at afgøre Portugals politiske fremtid og fik stor indflydelse på landets sociale og økonomiske struktur. De muslimske sørøveres plyndringsruter langs Algarve blev afskåret, og ekspansion langs Afrikas kyst blev mulig. I 1415 blev Ceuta erobret, og i 1471 Tanger. Imens fortsatte ekspansionen i Atlanterhavet: Porto Santo og Madeira blev koloniseret 1418-20, Acorerne 1432, og Kap Verde blev opdaget 1456. Ved Henrik Søfarerens død i 1460 var portugiserne i deres udforskning af Afrikas kyst nået til Sierra Leone, ti år senere krydsede de ækvator, og i 1488 rundede Bartholomeu Diaz Kap det Gode Håb.

I slutningen af 1400-t. opstod hos portugiserne idéen om et monopol på søfarten til Indien. Den største modstander af et sådant monopol var Castilien, som siden begyndelsen af 1400-t. havde holdt på retten til De Kanariske Øer, og Castilien og Portugal kappedes om handelen på Guinea. I 1480 blev De Kanariske Øer endeligt tilkendt Castilien, som til gengæld gav afkald på Guinea, guldets og slavernes land. Det er i denne sammenhæng, man skal forstå Columbus' projekt om at nå til Indien med dets krydderier og guld ad en kortere vej end den, som portugiserne nu havde monopol på. Da Columbus i 1492 nåede til Ameri-

ka, blev portugiserne oprigtig bekymrede. Spaniere og portugisere søgte en pavelig afgørelse, og en linje, der delte de to landes interesseområder, blev stadfæstet i Tordesillastraktaten fra 1494, og verden blev delt i to hemisfærer: en vestlig til Spanien og en østlig til Portugal. Linjen løb 370 legoas (ca. 2400 km) vest for Kap Verde-øerne. I 1498 opdagede Vasco da Gama søvejen til Indien, og fra 1505 blev der installeret en vicekonge i Indien med en stærk flådestyrke for at opretholde søherredømmet i området. Det var ikke muligt at erobre landene, og derfor opretholdt portugiserne stærke militære befæstninger på strategiske steder som Hormuz, Goa og Malacca og faktorer på en række punkter inklusive den kinesiske kyst, og de fik dermed i praksis monopol på handelen med krydderier, som fra begyndelsen af 1500-t. i store mængder tilflød Lissabon. Med fortjenesterne fra krydderihandelen kunne Portugal finansiere sine opdagelsesrejser og trænge ind i Afrika. I 1500 blev Brasilien opdaget, og i 1530 begyndte den systematiske kolonisering af landet, hvor der anlagdes et stort område med sukkerrørsplantager, ligesom der blev udført en stor mængde brasiltræ.

Nyere tid. I løbet af 1500-t. blev forbindelserne mellem Portugal og Spanien tættere, bl.a. i kraft af en række ægteskabsalliancer. Resultatet af tilnærmelsen blev en vis fælles politik: Jøderne var blevet fordrevet fra Portugal allerede 1497, og i 1536 etableredes en inkquisition. 1580-1640 var Portugal forenet med den spanske krone. Portugal beholdt dog i vid udstrækning sin autonomi med portugisiske regenter og embedsmænd, og portugiserne overskred fra Brasilien grænsen til de spanske områder, som om demarkationslinjen ikke eksisterede. Alligevel blev unionen med Spanien ulykkelig for Portugal, fordi landet fik fælles fjender med Spanien.

Da den spansk-portugisiske flåde var blevet tilintetgjort ved den Uovervindelige Armadas ødelæggelse i 1588, kunne Portugal ikke stå sig imod englænderne og hollænderne, der lukkede Lissabons havn for krydderihandel og købte direkte i Orienten, hvor de satte sig i besiddelse af Molukkerne og Malacca, der tidligere havde været portugisiske støttepunkter. I Afrika erobrede hollænderne 1637 befæstningen São Jorge da Mina (nuv. Elmina i Ghana) og beherskede dermed handelen på Guinea. I Brasilien opholdt hollænderne sig 1624-54 og beherskede den rige region Recife, som blev administreret af det hollandske vestindiske kompagni. Under Filip 4.s regering fremprovokerede den centralistiske politik, som Gaspar de Guzmán Olivares førte, en opstand i Catalonien i 1640, og den spanske regering rejste portugisiske tropper og pålagde nye skatter for at bekæmpe catalanerne.

Den 1. december 1640 udråbte en sammensværgelse hertugen af Bragança til konge under navnet João 4. I hans regeringstid (1640-56) udkæmpede Portugal en uafhængighedskrig mod Spanien, hjulpet af Frankrig og England. Der var ingen store afgørende slag, men Spanien anerkendte til sidst portugisisk uafhængighed med traktaten i Lissabon 1668. I 1703 sluttede Portugal den vigtige Methuentraktat med England, hvori den portugisiske regering til gengæld for eneretten til at sælge portugisisk vin i England forpligtede sig til at aftage engelsk uld. Af denne traktat udsprang en tæt britisk-portugisisk alliance, som gjorde sig gældende langt op i tiden.

1700-t. blev en storhedstid for Portugal. Brasiliens rigdomme, særlig guldet og diamanterne fra Minas Gerais, tillod kongerne at leve prægtigt og holde et strålende hof. Perioden så også vigtige reformer under de Pombal, José 1.s (1714-77) yndlingsminister, som gennemførte et politisk program for oplyst enevælde. Mens Ferdinand 6. (1713-59) regerede i Spanien (1746-59), blev de spansk-portugisiske forbindelser igen tætte. I 1750 bekræftede Ferdinand 6. en traktat, hvorefter portugiserne skulle aflevere nogle områder i Sydamerika, som de uretmæssigt havde sat sig i besiddelse af, mod til gengæld at få øen Santa Catarina ud for Brasiliens kyst og syv landsbyer under jesuitermissionen i Paraguay. Traktaten blev ophævet af den nye spanske konge, Karl 3., i 1761. Han indgik en alliance med Frankrig vendt mod Storbritannien, Spaniens hovedfjende i Amerika, og blev som følge deraf fjende af Portugal, der var allieret med Storbritannien. I januar 1761 begyndte Spanien en krig mod Storbritannien, og Portugal blev invaderet af spanske tropper, som trak sig tilbage efter at have erobret nogle befæstninger. I 1777 anerkendte Spanien portugisernes ret til de omdiskuterede sydamerikanske områder samt den venstre bred af Río de la Plata inklusive provinserne Santa Catarina og Rio Grande (nuv. Rio Grande do Sul).

Napoleonskrigene. For at få lukket de portugisiske havne for britisk handel pressede Napoleon Spanien til at invadere Portugal. Den spanske premierminister Godoy førte tropperne, som efter at have erobret

Olivenza nemt besatte næsten hele Alentejo. Portugal bad om fred i september 1801 og mistede Olivenza, men Napoleon fastholdt sin idé om at ødelægge Storbritannien med en økonomisk blokade og insisterede på en annekstion af Portugal. Den franske general Junot invaderede Portugal fra Spanien i november 1807, og hoffet indskibede sig til Brasilien dagen inden franskmændenes indtog i Lissabon. Portugal gjorde oprør mod franskmændene, og Storbritannien sendte i 1808 en hær under ledelse af Arthur Wellington, som sammen med portugiserne afgørende slog franskmændene i marts 1811 og forfulgte dem til Spanien.

João 6. opholdt sig fortsat i Brasilien, som blev ophøjet til kongerige, mens det politiske liv i Portugal domineredes af Storbritannien. Den britiske indblanding blev samlingspunktet for liberale aktioner i et net af sammensværgelser.

Det konstitutionelle monarki. De mange års krig, afhængigheden af Storbritannien, der reelt styrede landet og havde overtaget handelen med Brasilien, hvor kongen stadig befandt sig, havde nedsænket Portugal i en stadig dybere økonomisk, social og politisk krise. I 1820 udbrød en længe ventet opstand, ledet af liberale kredse, med krav om kong João 6.s tilbagevenden og en fri forfatning. Kongen, der 1821 kom til Portugal, havde efterladt kronprinsen, Pedro, som regent over Brasilien, men Pedro erklærede denne del af riget for selvstændigt i 1822. I 1823 genindførtes enevælden ved et statskup, men 1826 døde João 6., og Pedro, nu kejser af Brasilien, udstedte en anden, mere moderat forfatning og frasagde sig samtidig den portugisiske trone til fordel for sin mindreårige datter, Maria 2. da Glória. Pedros broder Miguel, der skulle være regent under forudsætning af ægteskab med Maria, genoprettede imidlertid enevælden med sig selv som konge. 1831 abdicerede Pedro fra den brasilianske trone, drog til Europa og stillede sig i spidsen for de liberale, der sejrede i borgerkrigen 1832-34, hvorefter Miguel gik i eksil, og Maria blev monark.

Efter yderligere nogle år med politisk uro stabiliseredes forholdene i den såkaldte regeneration efter 1851, hvor der i en periode med materiel fremgang og forbedring af infrastrukturen udviklede sig en formelig rotationsordning mellem partierne, og hvor der som erstatning for Brasilien blev gennemført en egentlig kolonisering af de afrikanske kolonier. Fra 1870'erne blev den republikanske agitation stigende, især efter et britisk ultimatum, der 1890 tvang Portugal til at opgive et sammenhængende kolonirige tværs over Afrika mellem Angola og Mocambique.

Den første republik. I 1908 blev kongen og kronprinsen myrdet, og 1910 udbrød en opstand, der indførte republikken. Det ny styre gennemførte en særdeles radikal antikirkelig lovgivning, og en progressiv forfatning blev vedtaget 1911. Primært for at sikre kolonierne i Afrika gik Portugal ind i 1. Verdenskrig på allieret side 1916, men det til vestfronten udsendte ekspeditionskorps blev ladt i stikken under den tyskenlige Sidónio Pais' (1872-1918) diktatur 1917-18. Den politiske, økonomiske og sociale ustabilitet voksede efter krigen, og den permanent store udvandring, der især gik til Brasilien, nåede nye højder. Efter flere forsøg tog militæret magten ved en opstand i 1926 og indledte et diktatur, der kom til at vare i næsten 50 år. Militærstyret formåede imidlertid ikke at bringe orden i statsfinanserne og bad derfor António de Oliveira Salazar, professor i økonomi og kendt for sine katolske sympatier, om at overtage finansministeriet, hvilket han accepterede 1928 efter at have fået de nødvendige beføjelser. Ved drastisk budgetkontrol vendte Salazar underskud til overskud på ét år og fik efterhånden den afgørende indflydelse på regeringen. 1932-68 var han også premierminister, og i perioder tillige udenrigs- og forsvarsminister.

Estado Novo. En folkeafstemning, hvor alt andet end udtrykkelige nej-stemmer talte som ja, godkendte med stort flertal en ny autoritær forfatning, der 1933 indførte et korporativt system, Estado Novo, inspireret af fascismen i Italien. Den reelle magt lå dog hos Salazar; præsidenten, nationalforsamlingen, Det Korporative Råd samt den eneste tilladte politiske organisation, União Nacional, havde ringe betydning. Oppositionen blev holdt i skak gennem censur, manipulerede valg og det politiske parti PIDE. Portugal støttede Franco i Den Spanske Borgerkrig, og de to lande undertegnede en pagt efter Francos sejr. Under 2. Verdenskrig forblev Portugal neutralt, og handel med begge krigens parter, bl.a. med det vigtige metal wolfram, bidrog til opbygning af betragtelige guldreserver og en stærk valuta. Trods ideologiske sympatier for aksemagterne lod Salazar de allierede opbygge baser på Acorerne. Efter krigen fik Portugal

del i Marshallhjælpen og indgik i NATO som stiftende medlem. De udviklingsprogrammer, som sattes i værk fra 1950'erne, evnede ikke at bryde landets relative tilbagestående, hvilket sammen med de politiske forhold betingede århundredets anden store emigrationsbølge, hvor over 1 mio. udvandrede eller flygtede til især Vesteuropa.

Portugal blev 1955 medlem af FN og 1960 af EFTA, men isoleredes stadig mere pga. sin modstand mod afkolonisering, der begrundedes med, at kolonierne, som i 1953 havde fået status af provinser, var en integreret del af Portugal. I december 1961 indlemmede Indien med magt Goa og Daman og Diu, og i februar samme år var den første væbnede modstand mod det portugisiske herredømme brudt ud i Angola. Den langvarige krig, der fulgte, også i Mocambique og Guinea, betød voldsomt forøgede forsvarsudgifter; ca. halvdelen af statens udgifter gik til hæren, der i forhold til befolkningstallet var en af verdens største.

Nellikerevolutionen og tiden efter. Modstanden mod den udsigtsløse konflikt i Afrika voksede også inden for militæret, herunder blandt de mange befalingsmænd, der var forfremmede værnepligtige. Der opstod en "kaptajnsbevægelse", som senere blev til Movimento das Forças Armadas, MFA, der 25.4.1974 gennemførte en ublodig opstand (Nellikerevolutionen) og afsluttede diktaturet. Premierminister Marcelo Caetano betingede sig, at magten blev overdraget til general António de Spínola, tidligere hærleder i Guinea, der trods forbehold over for krigen ønskede, at kolonierne skulle forblive forenet med Portugal. Spínola udnævntes til præsident, men kom snart i konflikt med de kredse i MFA, der i alliance med bl.a. det stadig mere indflydelsesrige kommunistparti gik ind for afkolonisering og socialistiske samfundsændringer. Efter fem måneder trådte Spínola tilbage og blev efterfulgt af general Costa Gomes. De provisoriske regeringer under oberst Vasco Gonçalves, der nationaliserede banker og andre virksomheder, havde ikke den forventede folkelige opbakning, hvilket tydeligt viste sig ved de første frie valg, der gav markant sejr til de moderate kræfter. Portugal opgav sine afrikanske besiddelser i løbet af 1974-75. Ved præsidentvalget 1976 blev det politiske centrums kandidat, general Eanes, der havde nedkæmpet et venstreorienteret kup året inden, valgt med et stort flertal. Samme år dannede socialdemokraten Mário Soares den første ordinære regering og søgte 1977 om optagelse i EF, som Portugal tiltrådte 1986. Centrum-højre opnåede absolut flertal under det borgerlige parti PSD, og i 1982 indskrænkede en forfatningsændring præsidentens magt, ligesom en forsvarslov satte militæret under folkestyrets kontrol. PSD regerede fra 1985 under Aníbal Cavaco Silva (f. 1939), der med absolut flertal til PSD i 1989 skred til endnu en ændring af forfatningen, som gjorde op med de sidste rester af revolutionstidens socialistiske idéer.

Fra EF/EU har Portugal modtaget omfattende strukturstøtte, men de interne forskelle i landet er blevet uddybet, da den økonomiske udvikling har samlet sig i kystområdet. I 1986 vandt Mário Soares præsidentvalget og blev dermed den første civile præsident i 60 år. PSD-regeringen iværksatte en stram økonomisk politik for at kunne opfylde kravene i forbindelse med EUs Økonomiske og Monetære Union. Denne politik blev - godt hjulpet af en dynamisk økonomisk udvikling - ført videre af den socialistiske regering under António Guterres (f. 1949), der vandt en jordskredssejr ved parlamentsvalget i 1995. Da Jorge Sampaio (f. 1939) besejrede Cavaco Silva ved præsidentvalget i 1996, besad det socialdemokratiske Partido Socialista nu landets to højeste poster. Portugals sidste oversøiske besiddelse, Macao, blev i december 1999 overdraget til Kina. Den oversøiske ekspansion, der gennem mere end 500 år havde været definerende for landets identitet og politiske placering, blev dermed afsluttet.

Lohse

Efter en periode med vækst svækkedes Portugals økonomi op mod århundredskiftet. Vigende konkurrenceevne, voksende underskud på statsbudgettet og en meget stor og stadig mere reformkrævende offentlig sektor har bidraget til det skifte i de politiske sympatier, der gav det regerende socialistiske parti et massivt nederlag ved lokalvalgene i 2001. Da premierminister Guterres som konsekvens heraf trådte tilbage, blev der udskrevet parlamentsvalg, hvis resultat igen blev en sejr til centrum-højre, der i 2002 bragte lederen af det borgerlige Partido Social Democrata, José Manuel Durão Barroso, til magten.

Birger Lohse

BRASILLEN.

Portugisisk koloni. Den 22. april 1500 tog den portugisiske admiral Pedro Álvares Cabral officielt det land, der skulle blive til Brasilien, i besiddelse for kongen af Portugal. Det har været et omstridt spørgsmål, om Brasilien blev "opdaget" ved et tilfælde, eller om Cabral, der ledte en flåde på vej til Indien, valgte en mere vestlig sejlrute, fordi portugiserne vidste, at de landområder, som ifølge Tordesillastraktaten fra 1494 mellem Portugal og Spanien skulle tilhøre Portugal, faktisk var at finde.

Brasiliens urbefolkning bestod af forskellige indianske folkeslag med ca. 1,5 mio. mennesker omkring år 1500 (ca. 230000 i 1990). Jægere og samlere beboede savanneområderne i landets indre, mens nomadiske halvagerbrugere i de tropiske skovområder dyrkede majs og maniok ved svedjebrug. Særlig de tupitalende stammer langs kysten fik betydning for den portugisiske kolonisering som arbejdskraft og ved deres kendskab til landet.

Et karakteristisk træk ved Brasiliens historie har været en række "**økonomiske cykluser**", hvorunder et enkelt eller nogle få eksportprodukter har domineret gennem en længere periode. 1. økonomiske cyklus (indtil ca. 1550) skabtes af brasiltræet, hvis hugst blev den portugisiske konges monopol, og som gav landet dets navn. I 1530 indledtes en egentlig portugisisk bosætning. I 1532 blev den første by, São Vicente, grundlagt, og for at fremme koloniseringen oprettedes 15 arvelige len (capitanias), forløberne for de senere brasilianske delstater. Kun lenene São Vicente og Pernambuco kom til at fungere; derfor blev styret fra 1548 centraliseret under en generalguvernør eller vicekonge med Salvador (Bahia) som koloniens hovedstad, der fra 1552 også blev sæde for Brasiliens første bispedømme. I 1549 ankom jesuitter dels med henblik på missionsvirksomhed blandt indianerne, hvilket ofte bragte dem i konflikt med kolonisterne, dels med henblik på at varetage skolevæsenet; al højere uddannelse skulle dog fortsat foregå i Portugal. Efter brasiltræet blev sukker den vigtigste eksportvare (2. økonomiske cyklus) sammen med tobak og bomuld. Til erstatning for indiansk arbejdskraft indførtes fra 1532 slaver fra Afrika; i alt blev ca. 3,5 mio. slaver indført frem til 1850, hvor slavehandelen formelt ophørte. Det forholdsvis ringe antal kvinder blandt de portugisiske kolonister førte til udbredt raceblanding. Fra at være en sekundær brik i det portugisiske imperium blev Brasilien selve dets fundament og af afgørende økonomisk betydning for den portugisiske krone i kraft af monopoler og afgifter, bl.a. på handel med slaver. Også Frankrig og Holland forsøgte at etablere kolonier i Brasilien, men blev fordrevet af portugiserne. Det hollandske Vestindiske Kompagni okkuperede 1624-25 Bahia og 1630-54 Pernambuco, sukkerproduktionens centrum.

Sukkeret blev afgørende for Brasiliens økonomiske og sociale struktur, der blev karakteriseret af plantagedrift med slavearbejdskraft og monokultur; men søgningen efter guld kom til at definere landets grænser. Særlig fra São Paulo drog utallige ekspeditioner stadig længere vestpå efter ædelmetaller og indianske slaver, bl.a. fra de jesuitiske missionsstationer i det spanske Paraguay. Derved fik de portugisiske besiddelser i Sydamerika et omfang langt ud over det i Tordesillastraktaten oprindeligt fastsatte. I 1693 blev der endelig fundet guld (1729 også diamanter) i så rigelige mængder, at det erstattede sukkeret som Brasiliens vigtigste produkt (3. økonomiske cyklus). Omkring 1700-t.s midte var den årlige guldeksport ca. 15000 ton, hvoraf den portugisiske stat fik en femtedel i afgifter. I 1760 blev jesuitterne udvist, og i 1763 flyttedes kolonihovedstaden fra Salvador til Rio de Janeiro, udskibningshavnen for gullet fra provinsen Minas Gerais. Spirende modstand mod det portugisiske styre kom til udtryk, bl.a. i form af politiske sammensværgelser - særligt 1789 i Minas Gerais' hovedby Vila Rica (i dag Ouro Preto) og 1798 i provinsen Bahia.

Selvstændighed. Den franske invasion i Portugal 1807 fik vidtgående følger også for Brasilien. Kongefamilien og en stor del af statsadministrationen blev evakueret til Rio de Janeiro, der 1808 blev regerings-sæde for hele det portugisiske rige. Det portugisiske handelsmonopol ophævedes, ved at Brasiliens havne åbnedes for "venligtsindede nationer", dvs. for England, Portugals allierede. Der indførtes trykpresse, aviser, bankvæsen, højere læreanstalter og domstole mv., og udlændinge fik ret til at eje jord, hvilket satte gang i ikke-portugisisk indvandring. 300 års kolonial isolation var forbi og blev markeret 1815 med, at Brasilien blev et eget kongerige, men i forening med moderlandet. En revolution i Portugal 1820 kald-

te den portugisiske konge hjem. Da det portugisiske parlament ønskede, at Brasilien atter skulle indtage en underordnet status, erklærede kronprinsen, Pedro, der var Brasiliens regent, landet for uafhængigt 7.9.1822 og blev kort efter udråbt til kejser som Pedro 1.

Kejserrige. Den nye stat havde ca. 5 mio. indbyggere, hvoraf omkring en tredjedel var slaver. Kolonitidens økonomisk-soziale strukturer blev bevaret med storgodser, der var specialiseret i enkelte eller få eksportafgrøder, men kaffe blev efterhånden det altdominerende produkt i perioden ca. 1850-1950 (4. økonomiske cyklus).

Til forskel fra udviklingen i den spanske del af Latinamerika forløb Brasiliens uafhængighedsproces stort set fredeligt, og den territoriale enhed blev bevaret. Forfatningen af 1824 definerede Brasilien som et konstitutionelt monarki med en deling mellem fire magter, idet kejseren - ud over den udøvende magt - også havde den "modererende magt", og med valgret for kun et formuende mindretal. Pedro 1. abdicerede 1831 som følge af politisk utilfredshed og tog til Portugal. Efter nogle urolige år med formynderregering tiltrådte hans søn, Pedro 2., i 1840, og en længere periode med politisk stabilitet og økonomisk fremgang fulgte. I alliance med Argentina og Uruguay var Brasilien 1865-70 i krig med Paraguay i Sydamerikas største væbnede konflikt. I 1888 ophævedes slaveriet uden erstatning til slaveejerne.

Republik. I 1889 gjorde et ublodigt militærkup ende på kejserdømmet, der havde mistet sin politiske opbakning, og den 15. november blev Brasilien en republik. Brasiliens indbyggertal var da ca. 14 mio.; 50% af eksportindtægterne stammede fra kaffe, 20% fra rågummi.

Forfatningen af 1891 indførte en forbundsstat (Estados Unidos do Brasil, Brasiliens Forenede Stater) med præsidentstyre og valgret for alle mænd, men uden hemmelig afstemning, som først blev indført i 1934. Ideologisk spillede positivismen en fremtrædende rolle inden for dele af militæret, symboliseret i det nye republikanske regimes motto: Ordem e Progresso (Orden og Fremskridt), der blev indskrevet i landets flag. I 1896-97 nedkæmpedes et angiveligt monarkistisk oprør i Canudos, Bahia. En politisk alliance, kaldet "kaffe med mælk", mellem de økonomiske eliter i de to store delstater São Paulo, karakteriseret ved kaffedyrkning, og Minas Gerais med kvægavl fortrængte dog hurtigt militæret fra magten og kontrollerede brasiliansk politik frem til 1930 med fast vekslen på præsidentposten mellem de to stater, bl.a. gennem systematisk valgfusk. Fra 1906 opkøbte staten den overskydende produktion af kaffe for at sikre eksportprisen. Dette blev stadig vanskeligere i løbet af 1920'erne; i 1929 var Brasiliens kaffelagre større end verdens samlede årlige forbrug, og børskrakket i New York gav kaffeøkonomien det endelige dødsstød.

Vargas. Revolutionen i 1930, gennemført af militæret og yngre politikere, afsluttede "kaffe med mælk"-perioden og bragte Getúlio Vargas til magten. Vargas var Brasiliens præsident i to omgange: 1930-45 og 1951-54. Efter at have fungeret som provisorisk præsident blev Vargas 1934 valgt efter en ny forfatning (der bl.a. gav kvinderne valgret), men udøvede 1937-45 et egentligt diktatur via endnu en ny forfatning, den autoritære Estado Novo (Ny Stat). Fra 1942 deltog Brasilien trods regimets karakter på allieret side i 2. Verdenskrig. I 1950, da indbyggertallet havde nået 50 mio., blev Vargas igen demokratisk valgt præsident efter forfatningen af 1946, Brasiliens femte. Politisk isoleret begik Vargas selvmord i 1954, da militæret krævede hans afgang. På baggrund af kaffeøkonomiens sammenbrud indledtes under Vargas en gennemgribende politisk og økonomisk moderniseringsproces for at bringe Brasilien ud af den halvkoloniale status som ensidig råvareeksportør. Magten blev koncentreret i det centrale statsapparat, og en nationalistisk økonomisk politik med protektionisme og omfattende statslig styring og kontrol sigtede mod at opbygge en brasiliansk basisindustri som fx Petrobrás, der 1953 fik statsmonopol på udvinding og raffinering af olie.

Under sloganet "50 år på 5" fortsatte Juscelino Kubitschek (præsident 1956-61) industrialiseringspolitikken med høj økonomisk vækst og låntagning i udlandet, og på rekordtid opførtes Brasília, hovedstad fra 1960, da Brasilien nåede 70 mio. indb. Jânio Quadros, der var opstillet af højrefløjten for at bryde Vargaslinjen og bekæmpe korruption, blev valgt til præsident i januar 1961 med det hidtil største stemmetal, men trådte overraskende tilbage efter kun syv måneder. Vicepræsidenten João Goulart, Vargas' ideologiske arvtager, stod for en udpræget venstrepopulistisk linje og måtte i en periode acceptere premierministerstyre for at kunne overtage præsidentposten. De økonomiske og politiske forhold forværredes

hastigt; 31.3.1964 tog militæret magten ved en opstand.

Militærdiktatur. Brasilien gennemgik et radikalt systemskifte under militærstyret 1964-85. Med den nationale sikkerhed som begrundelse indførtes en række "institutionelle akter" og to nye forfatninger i 1967 og i 1969 med forhåndscensur, dødsstraf for visse politiske forbrydelser, indirekte valg til alle vigtige poster og ret til for præsidenten at udstede hemmelige dekretter mv. Kun to politiske partier blev tilladt: et parti for regeringen og et parti for den tolererede del af oppositionen. Udenrigspolitisk lagde Brasilien sig tæt op ad USA, der havde støttet den militære opstand. I 1968 skiftede landet officielt navn til República Federativa do Brasil (Den Føderative Republik Brasilien) og havde da ca. 90 mio. indb., i 1980 ca. 120 mio.

De politiske omstændigheder gjorde det muligt for militærregimet at sætte fart i den økonomiske udvikling med anderledes drastiske midler. Industriproduktionen øgedes voldsomt, dels ved omfattende statslige investeringer, dels gennem favorable betingelser for tiltrækning af udenlandsk kapital (billige råvarer, lave lønninger og gunstig beskatning), og den rettedes i stigende grad mod eksportmarkederne. Infrastruktur og energiproduktion udbyggedes hastigt, i vid udstrækning finansieret ved låntagning i udlandet, hvilket førte til oparbejdelse af verdens største udlandsgæld (85 mia. dollar i 1990). I perioden 1968-73 steg bruttonationalproduktet årligt med ca. 10% i "det brasilianske mirakel". Urbaniseringen tog til, således at knap 70% af befolkningen i 1980 boede i byerne mod ca. 30% i 1940, og en middelklasse begyndte for alvor at vokse frem. Ejendom og indkomst blev dog yderligere koncentreret, og en forbedring af befolkningsflertallets vilkår udeblev, også betinget af en voldsom vækst i indbyggertallet. Militærregeringernes manglende evne til at løse de økonomiske og sociale problemer førte fra 1978 til en gradvis "demokratisk åbning" med politisk amnesti, ophævelse af diktaturets undertrykkelseslovgivning og genindførelse af flerpartisystemet.

Demokrati. Ved indirekte præsidentvalg 1985 led militærstyret nederlag til oppositionen, hvis sejrrige kandidat, Tancredo Neves, imidlertid døde umiddelbart inden tiltrædelsen. I stedet blev vicepræsidenten, José Sarney, Brasiliens første civile præsident siden 1964. En grundlovgivende forsamling vedtog 1988 en ny demokratisk forfatning (Brasiliens ottende) med vidtgående borgerlige rettigheder, fx retten til at strejke. I 1990 tiltrådte den første folkevalgte præsident i 30 år, Fernando Collor de Mello, med et program for modernisering af Brasilien, bl.a. ved privatisering og mindre protektionisme over for udenlandsk konkurrence, og mod misbrug af offentlige midler. Collor blev i 1992 erstattet af sin vicepræsident, Itamar Franco, efter at være blevet fjernet fra embedet pga. nepotisme og mistanke om medvirken til omfattende korruption, som han dog senere blev frikendt for.

Lohse

Antiinflationsplanen under præsident Itamar Franco (1992-95) var hovedårsag til, at dens arkitekt, finansminister Fernando Henrique Cardoso, vandt valget i 1994. Cardoso gik til valg på at ville danne en alliance med både liberale og konservative. Trods skrøbelige koalitioner blev han genvalgt og kom til at sidde i otte år, dog stort set uden at føre den politik, hans lille, socialdemokratiske parti stod for. Han svigtede bl.a. løftet om jord til 300000 familier, hvilket var medvirkende til, at De Jordløses Bevægelse gennemførte mange jordbesættelser og blev stadig mere militant. Cardosos liberale politik betød, at den borgerlige blok vedblev med at føle sig truet ved valgene af Arbejderpartiets stærke leder, "Lula" da Silva. I 1999 lod Cardoso realen devaluere; allerede i 2000 var der igen vækst, og i 2001 begyndte ledigheden at falde. I 1999 lod Cardoso realen devaluere. Fra 2001 var der igen vækst, men i 2002 blev landet kraftigt berørt af Argentinas krise.

Skad